

Snap dat dan!

Uitleggen is een ambacht. Ons ambacht. Het is met recht een ambacht want makkelijk is het niet. Sommigen hebben er een natuurlijk talent voor. Anderen leren het nooit. De meesten verslijten een paar cohorten om een minimale didactiek in de vingers te krijgen. Oefening baart kunst. En toch herinneren we ons die ene docent die het zo goed kon. Waarom is uitleggen zo moeilijk? Waarom lukt het de een met drie zinnen terwijl de ander aan drie uur niet genoeg heeft? Omdat je over vele gaven moet beschikken.

Wat je uitlegt moet je zelf heel goed begrijpen. Alleen dan kun je hoofd- en bijzaken onderscheiden en het aanleren van trucjes ontstijgen. En onverwachte vragen beantwoorden. De algemene relativiteitstheorie begrijp ik niet. Ik ken de formule en ik ken het trucje. Maar vraag me niet om het uit te leggen. Inleven in de ander is ook een *sine qua non*. Gooi eigen associaties overboord en kijk naar jezelf vanuit de leerling. Ga stapje voor stapje. Praat niet over het dak als de fundering nog niet besproken is. De noodzaak van de Mededingingswet spreekt pas voor zich als oligopolistische concurrentie wordt doorgrond. Je moet ook geduld hebben. Het kwartje valt soms langzaam. Vooral abstracte logica daalt moeizaam in. Maar de beloning is groot: als ze het begrijpen vergeten ze het niet meer. En je moet creatief zijn. Vele wegen leiden naar Rome. Als de ene weg niet begaanbaar blijkt neem je een andere. Hoe ze er komen maakt niet uit, als ze er maar komen.

Laat ik het eens proberen. Een deelnemer aan een spelshow moet kiezen uit drie deuren. Achter een van die deuren staat een auto, achter de andere twee staat niets. Alleen de quizmaster kent de gouden deur. De kandidaat kiest een deur en staat op het punt die te openen als de quizmaster roept: 'Stop!'. De quizmaster baant zich een weg naar een van de andere deuren, waarachter

de auto niet staat, en maakt die open. Nu zijn er nog maar twee dichte deuren. 'Als u wilt mag u nog kiezen voor de andere deur', zegt de quizmaster. Wat is wijsheid? Moet de kandidaat de andere deur nemen of trouw blijven aan zijn oorspronkelijke keuze?

Het antwoord is: de kandidaat moet van deur verwisselen; daarmee verdubbelt zijn kans op het winnen van de auto. De kans dat hij meteen de juiste deur koos is 1/3. Die kans verandert niet. Er blijft een kans van 2/3 over dat de auto achter een van de andere twee deuren zit. En omdat de quizmaster een van die twee deuren openmaakt valt die 2/3 kans geheel toe aan de deur die dichtblijft. Logisch. Nee? OK, anders dan. Stel de kandidaat kiest voor deur 1 en wisselt nooit. Als de auto achter deur 1 zit heeft hij de auto. Maar als die achter deur 2 zit, en de quizmaster opent deur 3, dan heeft hij de auto niet. En als de auto achter deur 3 zit, en de quizmaster opent deur 2, dan heeft hij hem ook niet. In een van de drie gevallen heeft hij de auto wel, in twee van de drie gevallen heeft hij hem niet. Andersom geldt hetzelfde. De kandidaat kiest deur 1 maar wisselt nu wel. Denk maar door. Twee van de drie keer raak! Nee? Nog niet duidelijk? Hmm, OK dan, laten we zeggen dat er tien deuren zijn, de kandidaat kiest deur 1, en de quizmaster opent acht deuren waar de auto niet achter staat. Wisselen? Dat lijkt me wel. Negen van de tien keer rijdt je dan weg. Je vist alleen achter het net als de auto achter deur 1 staat. Wat? Nog niet overtuigd? Tja, dan maar wat drastischere maatregelen. Laten we het gewoon spelen. Precies, een klaslokaalexperiment!

Soms biedt ook dat geen uitkomst. In een andere context moest ik laatst uitleggen dat Afrika arm is. Maar wat zegt het dat het bbp per hoofd van de bevolking in Luxemburg 526 keer dat van Ethiopië is. Economen hebben wat met getallen, maar dit keer schoten die te kort. Ik besloot om het anders aan te pakken. Ik verzon een parabel. Die ging als volgt:

Kofi staat iedere dag om vijf uur op om water te halen. Het is een half uur lopen naar de bron. Gelukkig is hij niet alleen. Alle kinderen uit het dorp moeten water halen. Drie keer per dag. Kofi is er al heel goed in. In zijn eentje kan hij vijf liter dragen. Precies zoveel als zijn leeftijd. Zijn oudere broer Yawo kon het nog beter. Die droeg wel zes liter. Maar op een dag gleed Yawo uit en brak zijn been. Dat was heel naar want er woont geen dokter in het dorp. Yawo moest thuis blijven. Mama zei dat hij stil moest liggen. Dan zou zijn been weer beter worden. Maar dat gebeurde niet. Het werd heel dik. En Yawo werd erg ziek. Hij zweette heel veel en had erge pijn. In het begin dronk hij nog van het water dat Kofi meebracht. Later had hij geen dorst meer. Toen Yawo dood was is hij begraven. In het veldje achter de hut. Mama zegt dat zijn geest dan bij ons blijft. Kofi denkt altijd aan Yawo als hij water haalt. Zijn geest beschermt hem. Want als je uitglijdt ga je dood.

Jeroen Hinloopen

Hoogleraar Economie aan de UvA en directeur van de opleiding Economie & Bedrijfseconomie.

Reacties naar: J.Hinloopen@uva.nl